

Makale tarihçesi: Alındı: 25 July 2016 Kabul edildi: 27 September 2016

Adalet Ağaoğlu'nun Bir Göç Romanı: Fikrimin İnce Gülü

Merve Esra Polat^Y

Özet

Toplumların kaderinde etkili olan ve farklı türlere ayrılan göç olgusu, insan yaşamından bağımsız değerlendirilmeyen edebiyatın da konuları arasındadır. Göçün işlendiği edebi eserlerden biri Adalet Ağaoğlu'nun ikinci kitabı Fikrimin İnce Gülü'dür. Bu çalışmada söz konusu eser bağlamında göç, kişi merkezli olarak "yurt dışına gidenler", "yurt dışından dönenler" ve "geride kalanlar" şeklinde incelenmektedir. Metne dayalı inceleme yöntemi ile tarihsel ve sosyolojik yaklaşımın ışığında anlatı kişileri odaklı ortaya konulan toplumsal, siyasal, psikolojik ve ekonomik çatışma kaynaklı veriler eser merkezlidir, genelleme yapılmamaktadır. İnsanların beklenti ve hayal kırıklıklarıyla şekillenen Almanya'ya göç sürecinde dağılan/dönüşen aile yapısı, yurtla olan ilişkilerin devamlılığı meselesi, çalışma koşullarının ağırlığı, kültür, dil, din kaynaklı uyumsuzluklar, bireyi yalnızlaşmaya sürükleyen yabancılaşma ve dönüşlerde yaşanan sorunlara değinilir. İki farklı kültür arasında sıkışan, bocalayan, meta kültürün etkisinde tüketim eşyalarına sığınan anlatı kişileri, ekonomik ve sosyal düzene uyum sağlayabilmek için kültürel yozlaşmaya neden olan davranışlar sergilerler. Söz konusu süreci Fikrimin İnce Gülü çerçevesinde inceleyebilmek için göç kuramları arasında bireysel ve toplumsal göç hareketlerini açıklama imkânı veren "çatışma ve göç kültürü" modeli esas alınmaktadır. Bu model bağlamında insanların iç ve dış göç hareketlerinde çatışma, gerilim, zorluk ve anlaşmazlıkların etkili olduğu göz önünde tutularak incelenen eserdeki kişilerin Almanya'ya göç süreci ile sonrasında yaşanan değişimler ortaya konulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Göç; Mercedes; kültürel yozlaşma; yabancılaşma; meta kültür; çatışma

Giriş

İnsanlık tarihiyle ele alınan sosyolojik-toplumsal bir olgu olan göç, insanların, birey ya da toplu olarak belirli hedefler doğrultusunda meydana getirdikleri yer değişimleridir. Ekonomik, toplumsal, siyasal, askeri ve ekolojik nedenlerden dolayı göç eden kişi ya da kişilere göçmen denilmektedir (Peköz, 2012: 31).

Ülkelerindeki iş imkânlarının yetersiz olması, verilen ücretlerin tatmin etmemesi gibi sebeplerle insani güvensizlik algısıyla karşı karşıya kalan insanlar farklı ülkelerde çalışmak için göç etmektedir. Söz konusu durumun Türkiye'deki örneklerinden biri uluslararası göçün beşinci dalgasına giren ve

^Y Merve Esra Polat, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Trabzon, Türkiye. E-posta: mervesrapolat@gmail.com.

Almanya'ya yapılan Türk işçi göçüdür. İbrahim Sirkeci, göçü iki yer arasındaki görece çekicilikten kaynaklı bir durum olarak gören itme-çekme modeli ya da diğer yaklaşımlarla açıklamak yerine içinde bulunulan güvensizlik ortamının bireyde yarattığı çatışmalardan kaynaklı bir süreç şeklinde değerlendirmektedir (Sirkeci, 2012: 353-5). Bu çalışmada Sirkeci'nin değerlendirmesinden yola çıkılarak uluslararası göçü anlamaya yönelik “çatışma” kavramı¹ eksenindeki model bağlamında *Fikrimin İnce Güllü*'nün anlatı kişilerinin Almanya'ya göç süreci ve sonrası üzerinde durulmaktadır.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra hayatta kalan nüfusun yeniden yapılanma sürecinde yetersiz kalması, savaştan çıkan ülkeler için takviye eleman ihtiyacı doğurur. Sanayisi gelişmiş Batı Avrupa ülkeleri söz konusu işgücü ihtiyacını ithal etme yoluna gider. Türkiye'de, tarımda makineleşmeyle beraber kırsal alanlarda işgücü ihtiyacının azalması önce ülke içindeki kent merkezlerine sonrasında yurt dışına yapılan göç hareketlerine sebep olur. 30 Ekim 1961 yılında Türkiye-Federal Almanya arasında imzalanan “Türk İşgücü Anlaşması” ile Almanya'ya her sene binlerce Türk işçinin gönderildiği dönem başlar. 1973'teki petrol krizine kadar hızlanarak süren göç, bu tarihten sonra yavaşlar. Bireysel bir girişim olmanın ötesinde devlet politikası olan süreçte hedeflenenler çeşitlidir:

“Türkiye açısından bakıldığında, işsizliğe bir çözüm olarak dış ülkelere işgücü ihracının sağlanması ve ulusal ekonomiye bir diğer katkı olarak da gönderilecek işçilerden yurt içine döviz akışının sağlanması, temel politikalarından biri olarak belirlenmiştir. Dönemin Türk hükümeti, işsizliği azaltacağı ve yurtdışında çalışacak işçilerin göndereceği döviz birikimlerinin, ülkenin ödemeler dengesi sorununu çözeceğini umarak, başta Almanya olmak üzere, Batı Avrupa ülkelerinden gelen işçi talebini olumlu karşılamıştır. Yine Türkiye'ye tekrar geri dönmek üzere giden, çoğunlukla vasıfsız bu kitlenin, geri dönseler dahi, yabancı ülkelerde belirli bir vasıf kazanıp öyle dönecekleri düşünülmüştür. Bu konuda bir diğer önemli hususta, Türkiye'den Batı Avrupa ülkelerine işçi gönderilmesinin, Batılılaşma bağlamında da önemli bir adım olarak görülmesidir. Yurtdışına gönderilen işçiler, Türkiye'nin Batı medeniyetine dahil olmasını kolaylaştıracak misyonerler gibi görülmüşlerdir demek yanlış olmayacaktır.” (Anık, 2012: 32-3)

Toplumların hayatında sarsıcı etkiye sahip göçün, toplumsal sorunlar ve devlet politikalarından uzak kalamayan edebiyatta kendine yer bulması kaçınılmazdır. Türklerin Almanya'ya göçünün konu edildiği anlatılardan olan *Fikrimin İnce Güllü*, Türk edebiyatının yol romanları arasındadır. Romanın “Giriş”, “1 Numaralı Devlet Yolu”, “Yalova Vapuru”, “40 Numaralı Yoldan Öteye”, “Daha Öteye” ve “Kavşak” şeklinde bölümlere ayrılması eserin olay örgüsü ve tematik unsurları ile örtüşmektedir.

¹ Sirkeci'nin bahsettiği “çatışma ve göç kültürü” modelindeki “çatışma” kavramı Ralf Dahrendorf'un çatışma tanımı çerçevesinde şekillenmektedir. Söz konusu çatışma tanımı şiddetle eş anlamı değildir ve sadece savaş, silahlı çatışma gibi deklare edilmiş, belli sebeplerle sınırlandırılmış durumları kapsamamaktadır. Amaçların uyuşmadığı tüm ilişkiler bu çatışma tanımının sınırları dâhilindedir. Dolayısıyla ülkeler arasındaki işçi değişim anlaşmalarını çatışma modeliyle değerlendirmek mümkündür (Sirkeci, 2012: 357-6).

Çatışma ve değişim üzerine kurulan olay örgüsü 1970’li yıllarda Almanya’ya gerçekleşen işçi göçünü ele alır. Romanda yurtlarından daha uygar ve gelişmiş olarak kabul ettikleri bir Batı ülkesine gidip statülerini yükseltme tutkusuyla hareket eden birkaç Anadolu köylüsünün trajik eğilimi gözler önüne serilir (Eronat, 2005: 96). Ulusötesi göçlerde yaşanan iki dillilik, kimlik arayışı, kültürel parçalanma, toplumsal uyum, bütünleşme, yalnızlık, benzeşim ya da yabancılaşma gibi başat sorunlar eserin çatışma zeminini hazırlamaktadır (Tilbe, 2015: 458). Çatışma ve göç kültürü modelinin makro, mezo ve mikro olarak sınıflandırdığı üç çeşit çatışma düzeyi göç veren ve göç alan ülkeler arasında çatışan değerler, bireyler arası çatışmalar, sınır güvenlik görevlileri, vize görevlileri vb. ve göç eden bireyler arası gerilimler şeklinde anlatı içinde kendini göstermektedir.

İki farklı kültür arasında uyum problemleri yaşayan insanlar montaj üzerine kurulu kapitalist sanayi sisteminin çarklarında kaybolur. Yeni ortama uyum sağlamaya çalışırken kendine, herkese ve her şeye yabancılaşır,² kültürel değişime uğrar. Kültürel değişimin iki yönü vardır. İlki toplumsal yapı için faydalı olan kültürel gelişmedir. Diğeri ise toplumsal yapıyı olumsuz etkileyen, toplumu çöküşe sürükleyen kültürel yozlaşmadır. Kültürel değerlerin yozlaşması ana dil, din, örf ve adetlerin yozlaşması anlamına gelmektedir. Kültürel yozlaşma, genellikle ekonomik ve siyasi bakımdan geri kalan ve geri kalınan kültürlerle etkileşim içinde olan toplumlarda ortaya çıkmaktadır (Şahin, 2011: 243-4).

Sistemin insanı neye dönüştürdüğünün anlatıldığı roman, Almanya’da üç yıl işçi olarak çalışan Bayram’ın 74 model bal rengi Mercedes’iyle Kapıkule Sınır Kapısı’ndan doğup büyüdüğü Ballıhisar Köyü’ne giderken yaşadıklarıyla geçmişine zihinsel geri dönüşleri üzerine kuruludur. Maddi anlamda yükselerek çevresine bey³ olduğunu kanıtlamak isteyen Bayram, kolay para kazanmak için ardında kandırılmış insanlar bırakarak önce Ankara, sonrasında ise Almanya’ya göç eder. Anlatı kişinin çevresine yabancılaşması ve kültürel anlamda yozlaşmasına sebep olan süreç Almanya’ya gitmesiyle başlamaz. Maddiyatı bütün değerlerin üstünde tutan, kendine ve diğerlerine atfettiği önem derecesini maddi kazançla sınırlayan Bayram ve onun gibilerin kültürel anlamda yozlaşmaları köylerinde başlar; büyük bir kente ya da gelişmiş yabancı bir ülkeye göç etmeleriyle hız kazanır. Bu anlamda Bayram gibi kişiler ile göç edilen çevrenin yabancılığı birbirine paraleldir.

² Karl Marx’ın yabancılaşma teorisine göre kapitalizm bireyi insanlıktan çıkaran bir sistem olarak ele alınır. Yabancılaşma, kapitalist sistemin kaçınılmaz sonuçları arasındadır. Marx, iki tür yabancılaşmadan söz eder. İlkinde insan kendine özgü toplumsal yaşama alanını oluşturmak için doğaya yabancılaşır. İkincisi ise ilkinin aksine olumsuz nitelik taşıyan, insanın kendine, emeğine ve çevresine yabancılaşmasıdır. Kapitalizmde insan mekanikleşerek sistemin çarklarından biri haline dönüşür (Marshall, 1999: 798-800).

³ Demokrat Parti iktidarı döneminde yaygınlaşan traktör kullanımı da dönemin statü algısında etkindir. Köylü traktör sahibi olduğu anda statü bakımından yükselmektedir.

Fikrimin İnce Güli'nde göç ve buna bağlı olarak meydana gelen yabancılaşıma ile yozlaşma olguları, anlatı kişileri bağlamında “yurt dışına gidenler”, “yurt dışından dönenler”, “geride kalanlar” şeklinde gözlemlenebilir. Göç eden insanlar, yeni yaşam alanlarında düzenlerini kurarken yetiştikleri kültürden tam anlamıyla kopamamakta, karşılaştıkları kültüre de adapte olamamaktadır. Söz konusu durum onları “öteki”leştirerek kültür çatışmalarına yol açmaktadır (Koçak ve Terzi, 2012: 182). Sebebi ne olursa olsun hızlı değişimlerin yaşandığı kültürlerde; maddi ve manevi yapı farklılaşmaları, kültür şokları, kültür boşlukları gibi sıkıntılar yaşanmakta, toplumun değer sıralamaları değişmekte ve toplumsal parçalanmalar meydana gelmektedir (Çavdarıcı, 2002: 19).

Anlatı kişilerinin beklenti ve hayal kırıklıklarıyla şekillenen göç sürecinde; dağılan/dönüşen aile yapısı, yurtla olan ilişkilerin devamlılığı meselesi, çalışma şartlarının ağırlığı, kültür, dil, din kaynaklı uyumsuzluklar, yalnızlaşmaya sürükleyen koşullar ve dönüşlerde yaşanan sorunlara değinilir. Özellikle başkarakter olmak üzere aşağılık kompleksli kişiler, toplumda yüksek statü elde etme uğruna Alman üretimi araba, porselen, televizyon, kürk gibi tüketim metallerinden medet umarak değerlerle çatışma içine girer ve insani yönlerini yitirirler. Yazar, kapitalizmin çarkları arasında ezilen ve bunun bilincinde olmayan Bayram'ın öznel tarihi etrafında ördüğü romanında, kapitalizmin ezdiği insan modelinden oluşan geniş bir toplumsal katmanın arzu ve beklentilerine dönük eleştirel bakışı ortaya koyar (Uğurlu, 2009: 1444). Eserde çatışma zeminini hazırlayan sebepler; yoksul, cahil ve eğitimsiz insanların çaresizliği, yurt dışına giderek zengin olup, refaha erişme isteği, örgütlü kalkınmadan ziyade bireysel zengin olma amacının güdülmesi, maddi kalkınmayı hazmedemeyen insanların dramı, rüşvet ve yolsuzluğun birçok kurumda hâkim unsur olması ile sonradan görme gösteriş meraklılarının toplumda yer edinmemesidir (Eronat, 2005: 98).

Yurt Dışına Gidenler

Çalışmak için Almanya'ya gidenler Bayram, Solmaz, Yaşar, Ömer, Numan, Hıdır ve Rıfkı'dır. Kazandıklarını değerlendirme şekilleri farklı olsa da hepsinin amacı maddi anlamda yükselmektir. Numan, Hıdır ve Rıfkı Türkiye'de fabrika kurma planları yaparken Bayram kazancının tümünü Mercedes almak için kullanmayı düşünmektedir. Böylece dışlandığı toplumda yer bulacak, kendisiyle dalga geçenlerden üstün konuma ulaşacaktır.

Amcası tarafından büyütülen öksüz ve yetim Bayram köylülerce daima küçük görülmüş ve “bokböceği”, “incegül”, “deloğan” denilerek alaya alınmıştır. Çocukken köyelerine arabayla gelen, ahali tarafından saygı ve hayranlıkla karşılanan Demokrat Parti temsilcisinin etkisiyle aşağılık kompleksinden kurtulmanın yolu olarak seçtiği hedef araba sahibi olmaktır. Hedefine ulaşmanın yolu Almanya'ya gitmekten geçmektedir. Araba onun için bey olmanın sembolüdür. Askerdeyken bile görev için verilen cipi kullanırken “[t]ek düşüncesi, bütün tutuklulara, bütün cezaevi personeline, kendisinin bir

direksiyon başında olduğunu göstermek”tir (Ağaoğlu, 2006: 6). “Ne zaman bir direksiyon başına geçse, yüzünde, bakışında duruşunda, göreni öfkeliendiren bir değişme” (Ağaoğlu, 2006: 7) yaşayan Bayram kendini arabayla var etme, değerli kılma çabası içindedir. Bu sebeple sevdiği kadın Kezban, arkadaşı İbrahim ve amcası Rasit’i geride bırakarak çeşitli hilelerle Almanya’ya gider.

Bayram’ın insani değerleri hiçe sayan vefasızlığının kaynağında Alfred Adler tarafından dile getirilen “aşağılık duygusu ve kendini kabul ettirme çabası” yatmaktadır. Dünyaya yetersizliklerle gelen, yaşamını bu yetersizliklerin gölgesinde sürdüren çocuk, sürekli kendisi ve başkaları üzerinde yarattığı izlenimle uğraşır. Gücünü çevreye kabul ettirme çabası ve diğerlerinden üstün olma isteği içerisindedir (Adler, 2012: 71-2). Bayram’ın güçlü ve üstün olma çabası zamanla aşırı bir hal aldığından Adler’in kuramına göre davranışlarını patolojik olarak değerlendirmek mümkündür. Onun için yaşamın sıradan ilişkileri hiçbir şekilde tatmin edici değildir. Amcasının şefkati, İbrahim’in arkadaşlığı ve Kezban’ın sevgisi ona yetmez, onların yerine arabasını koymaya çalışır, ona isim verip arabayı kişileştirir. Özellikle sevdiği kadınla kıyasladığı arabasını anlatı boyunca dışlaştırma eğilimi gösteren Bayram, Balkız adını verdiği arabayı sevip okşar, korna sesinin kadın sesinden güzel olduğunu söyler, bal rengi arabasına gözü gibi bakar, ona layık olmaya çalışır, kız gibi araba olduğunu her fırsatta belirtir ve gümrük kapısında kavga ettiği adama “O senin nikâhlınsa bu da benim Mercedes’im!” (Ağaoğlu, 2006: 20) diyerek adamın eşiyile arabasını bir tutar.

Toplumdaki statüsünü yükseltmek isteyen anlatı kişisi, olağanüstü çaba harcarken kendinden başka kimseyi hesaba katmaz. Yaptıklarının kötülüğünü örtbas etme amacıyla daima diğerlerini suçlar; kendini aklamak için meşru sebepler arar. Ona göre Yaşar kıskanç, Veli akılsız, İbrahim yurt dışında çalışamayacak kadar beceriksizdir. İbrahim’e çürük kâğıdı çıkartarak onun yerine Almanya’ya gider. Almanya’da ise saati yedi marklık işe geçmek için Portekizli’ye ihanet eder. Bayram, anlatıda bencil nitelik taşıyan hırsları yüzünden yakınındaki insanların yolunu engelleyen bozucu unsurdur. İlişkileri göz önüne alındığında gitgide topluma karşı bir adama dönüşen anlatı kişisi; böbürlenme, boş gurur ve herkesten üstün olma isteğiyle çevre için rahatsız edicidir. Kendisine gerçekte var olmayan, yapay bir dünya yaratır; yol boyunca nasıl karşılanacağını hayal eder. Oysa insani değerleri hiçe sayarak hareket etmesi ona saygı kazandırmak yerine çevresiyle ilişkilerinin bozulmasına sebep olur (Atlı, 2012: 264). Artık “[h]içbir yolun ucunda, kimse Bayram’ı beklemiyor”dur (Ağaoğlu, 2006: 267).

Anlatıda kültürel yozlaşma yaşayan ya da hâlihazırdaki yoz karakterini gözler önüne seren tek kişi Bayram değildir. Almanya’ya giden diğer anlatı kişileri de farklı ölçülerde yozlaşma belirtileri gösterir. Kapitalizmin ezici gücü altındaki kişiler, ekonomik ve sosyal düzenin etkisinde olumsuz yönde şekillenirler. Yaşanan yer değişimi, kültürler arası uyumsuzluk, insan biyolojisini zorlayan çalışma saatleri bencil eğilimlere sahip anlatı kişilerini tamamen çıkarlarına dönük bir hayat tarzına sürükler. Romanın gurbetçileri, tüketim

ekonomisinin maddeleştirdiği insan figürleridir (Eronat, 2005: 95). Sanayinin gelişmesinin üretimi olduğu gibi tüketimi de arttırdığı bir dünyada, Almanya, Türk vatandaşları için daha fazla para kazanmanın olduğu kadar gösterişin de kaynağıdır. Gurbetçiler, kendilerini memleketlerindeki insanlardan üstün kılacak, Alman malı ürünler –Alman malı yerli maldan daima daha değerli ve kalitelidir (Ağaoğlu, 2006: 26)– almak için uğraşır, yurttan neyin iyi para edeceği üzerine hesaplar yürütür, eksport bürolarıyla uzun pazarlıklara girer, fazla götürebilmek için aynı türden eşyaları bölüştürür, söz konusu eşyaları gümrükten geçirmek uğruna memurlara rüşvet verirler. Solmaz'ın Münire'nin naylon kürkünü çalması gibi emanet eşyaları sahiplenirler. İnsani değerlerin yerine metalleri koyar; onlarla var olurlar:

“Solmaz'ın kulağına bu söylenti çalınmış. Bir parmağıyla dudağının kıyısını sile sile, bir elini de kohnuna sokup sütyeninin lastiklerini çekistire çekistire, verip alıyor: Kocasına el koymadık ya Münire orospusunun? Hele bana desin de ağzını yurttavereyim. Hem o kocasıyla çift çalışıyor. Ben tek. Tek elin nesi olur? Öyle değil mi ama Bayram? Sen söyle. Gine de müdana etmem. Kocası gine alıversin ona, madem kürkü yokolmuş! Ben görmedim. Belki gümrükte aldılar, ne bilirim? Hem taşı, hem ardına düş. Laf. Benim derdim başımdan aşmış zati. Geçin gidin hadii!.. Gelmen üstüme... Konuşturman... Münire, ver deyince verir önüne gelene. Bi kocasına mı? Ver, diyene veriyor. Ondan sonracığıma, üç naylon kürkü birden alıyor. Fabrikada ona saati dört mark biçmişler değil mi? E, bi hesabedin bakalım. Saati dört markınan bütün bunlar olabile, hey anam hey!.. Sanküleyin, sen de erkek misin Bayram? Tutturmuşun bir, ne Arap'ın yüzü, ne Şam'ın şekeri... Bi karyya iki mark yedireceğim diye aklın çıkıyor. Adın konu pintiye... Kimi de der, sözde sende erkeklik uhmuş da, ondanmış..” (Ağaoğlu, 2006: 13-4)

Anlatı kişileri bütünüyle ele alındığında hepsinin meta kültür girdabında yittiği; diğer bir deyişle tüketim maddelerini araç olma düzeyinden amaç olma düzeyine aktararak varoluşlarını ve dolayısıyla yaşamlarını tükettikleri görülür. Din, dil, kültür, eğitim gibi farklılıklar sebebiyle Almanlarla iletişim kuramayan Türk göçmenler, Almanya'da memleketlileriyle görüşmeye devam ederler. Fakat kapitalist sistemin üretim tarzıyla emekleri, kendileri ve çevrelerine yabancılaşanlar aynı zamanda insani değerlerden uzaklaştıkları için kurulan meta temelli sağlıklı ilişkiler tamamen çıkara dayalıdır. Solmaz, eşyalarını memleket taşıması için Bayram'la cinsel ilişkiye girer. Veli ve ailesi eşyalarını almaması sebebiyle yol boyunca Bayram'a söylenir, küfreder, onu görmezden gelirler. Bayram, arabasına zarar gelecek korkusuyla kimsenin eşya ya da yolcusunu kabul etmez, memlekette ziyaret edeceklerine hediye almaz, Solmaz'a eşyalarını götüreceğini vadederek kadınla beraber olur, kendince erkekliğini kanıtlar; ertesi gün kimseye haber vermeden erkenden yola çıkar:

“Bizim Veligil bunlar!.. Şuna bak. Salkımsacak. Bir de kalkmış, eşyalarının yarısını sana yükleyeceklerdi Balkız. Ben çocuklardan birini almayınca eşyaların yarısını, hele o televizyonu bize yükleyivermek için amma directiydi bu Veli... Oğlum, sen ne diyorsun be?.. Kıyabilsem Balkız'ıma, ben kendim için, bısım akrabam, eşim dostum için, değil mi ya, yüklenirdim bir iyice. Bak, amcamız bastaymış da, ona bile eli boş gidiyoruz. Hasta

adam kravatı, gömleği ne yapsın? Bari, başucuna bir radyo alsaydım, pilli... Yükleyecek olsam ben, değil mi ya a Veli, seni mi beklerdim? Ford'un da iyice canına okunmuş... Gördün ya Balkeş. Bunlar bizden bir gün önce çıkmadılar mıydı yola? Ee, arızalanmalardır tabi... Çocukların da ikide bir çiş gelmiştir. Hadi canım! Lafa bak lafa! Çocuklardan birini yanıma alacaktım... Tükürüğünü, sümüğünü yeni kılıfımıza silecek de... Kapılarımızı ayaklarıyla, camlarımızı elleriyle çizip kirletecek de... Adam kendisi bile oturmaya kıyamıyor, değil ki..." (Ağaoğlu, 2006: 5)

Veli, dönüş yolunda tıka basa doldurduğu arabasıyla kaza geçirir; “Mercedes’li varlığından hoşnut Bayram”ın (Ağaoğlu, 2006: 37) arabası külüstüre dönüşür. Söz konusu gurbetçilerin hayatları, kırılgan metalara yükledikleri anlamlar yüzünden kolayca yıkılmaya mahkûmdur. Metaların kırılganlık ve değişkenliği, sahibi için bal rengi olan Mercedes’in kişilere göre farklılaşan renkleriyle –memur Nuran Hanım için sidik rengi, Şevki için zerdali çürüğü, Veli’nin karısı için bok rengi, Vedat için hardal rengi, Türk Petrol’ün sürücüsü için altın rengi– özellikle vurgulanır. Bayram’ın altında lüks bir araba olmasına rağmen çorba ve ekmekle karnını doyurması da sağlam olmayan temellerin göstergesidir. Bazı konularda daha fazla harcama yapabilmek için başka konularda kısıntıya gitmek zorunda kalan başkarakter, araba ve kıyafete yoğunlaşarak çok parası olduğunu hissettirmek istemektedir. Çünkü onlara göre parasal güç saygıya eşdeğerdir, başarının belirtisidir (Veblen, 2014: 130-40).

Yurt Dışından Dönenler

Romanda yurt dışından dönenlerin hareketi kalıcı değil, kısa sürelidir. Anlatı kişileri; yakınlarını görmek, Alman mallarını yurtlarında pazarlayarak para kazanmak ve gurbetçi olmalarından kaynaklanan yüksek statülerini göstermek için dönerler. Bu sebeple Bayram sınır kapısından Türkiye’ye girdiği andan itibaren bir “Alamancı” olarak Franz Lehar gömleği, parlak yeşil şapkası ve altındaki bal rengi 74 model Mercedes’iyle kendini memleketindeki insanlardan üstün görerek, onlardan saygı bekler. Anlatı kişinin dış betimlemesinin roman boyunca bir leitmotif şeklinde yinelenmesi Bayram’ın maddi görünümlere verdiği önemin vurgulanmasıdır. Fiziksel betimlemelerle öne çıkan başkarakter statüsünü gösteren araba, kılık kıyafet ve diğer eşyalarla varoluşunu gerçekleştirdiğine inanır.

Metalara yükledikleri anlamların boşluğundan bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde rahatsız olan bütün anlatı kişileri kurulan yapay dünyaları ayakta tutabilmek için daima diğerlerini suçlarlar. Solmaz, Veli ve ailesi anlatı boyunca Bayram’ı suçlarken; Bayram yaşadığı olumsuzluklardan kendi hariç herkesi sorumlu tutar. Anlatı kişilerinin iç dünyalarındaki çöküş, dış dünyada hem bedenleri hem de maddi kazanımlarının deforme olmasına neden olur. Birbirine paralel olarak ilerleyen sürecin sonunda Solmaz, Veli ve ailesi kaza geçirir, akıbetleri belirsiz bırakılır. Bayram umutsuz halde köyüne gitmekten vazgeçer. Mercedes, aldığı darbelerle adeta külüstür haline gelir.

Bayram'ın sonunun başlangıcı Kapıkule Sınır Kapısı'dır: "Böyle sünepe mi olacaktı bu kapıdan girişim? Bunca tantanasız, bunca özensiz, bokumbok böyle? Sen, bunu bunu, şöyle şöyle hesabet, kur kuruştur da..." (Ağaoğlu, 2006: 7). Bayram, memurun Mercedes'ine "herhangi bir Taunus, üç yıl, beş yıl öncesinin bir Ford'u, bir Volkswagen'iymiş gibi, yerli montaj Anadol'muş gibi" (Ağaoğlu, 2006: 7) davranmasına içerlenir. Onun beklentisi insanların ellerini omzuna koyup, arabayı nasıl aldığı, parayı nasıl ve kaç yılda denkleştirdiği, arabanın otomatik, teybinin stereo olup olmadığı, döşemesinin rengi konularında sorular sormalarıdır. Hayal kırıklığına uğrayan Bayram "Anasını satayım böyle Kapıkule'nin de, böyle girişin del! Bilsen trene yüklerdim. Hırpalatmazdım bunca kilometre Balkız'ımı. Arkasına vurdurtmazdım. Canını yaktırtmazdım..." (Ağaoğlu, 2006: 35) diyerek tepkisini gösterir. Yurduna girişini bir türlü içine sindiremez. Bu boşluğun yerini ilk fırsatta doldurma niyetiyle kendi için en önemli olanı herkese önemsetmeye çalışır. Anlatı boyunca iyi ilişki kurduğu tek kişi Mercedes'ine beğeniyle bakan, arabasına güzel, kendisine beyim diyen park bekçisidir.⁴ Çünkü arabası onun tek işlevsel yönüdür. Almanya'da kazandığı sermayesini lüks bir arabaya yatırarak arzuladığı statüye ulaştığına inanan Bayram, aynı şeyin herkes tarafından düşünülmesini ister. Yol boyunca geçmişini, ezildiği ve dışlandığı günleri hatırlar. Sırada o günlerin acısını çıkarmak vardır. Köylüsüne artık zengin, arabalı, işi ve statüsü olan biri olduğunu ispatlamaya gitmektedir (Eronat, 2005: 95).

Bayram memleketi Ballıhisar'a ilerlerken yolun sonunda, bir hendeğin içinde tavanı tekerine geçmiş Ford Escort'u görür görmez arabanın, gurbette kendisini düşünen tek kişi olan Veli'ye ait olduğunu anlar. Durup yardıma koşmak yerine sürmeye devam eder. Arabayı fazla yüklediği için Veli'yi suçlayarak yaptığının vicdan azabından kurtulmaya çalışır. Ona göre Veli'nin eşyalarını kabul etmemesinin sebebi Balkız'a ihanet etmemek, memurlara güçlük çıkarıp yasalarda yeri olacak bir suç işlememektir. Kazayı gördüğünde durmamıştır; çünkü ölü, yaralı, hiçbirinin üstüne kalmasını istememektedir. Onun için önemli olan tek şey işinin yolunda gitmesidir. Bu yüzden dönüp arkasına bakmaması gerekmektedir. Kişinin, kendi adına yararı yoksa tökezleyeni olduğu yerde bırakmak yapılacak en mantıklı harekettir. Bayram'ın hayat düsturu "Geçmişe mazi, yenmişe kuzu" (Ağaoğlu, 2006: 141) şeklindedir.

Memlekete dönüş yolunda yedi saat içinde Mercedes birçok kaza geçirir. İlk kaza gümrükteki aracın sürmesi sonucu arka tamponda meydana gelen belli belirsiz göçmedir. Sadece elle hissedilen göçme bile Bayram'ı fazlasıyla rahatsız eder. Edirne'de arabanın önündeki yıldız çalınır. Zorlu bir yolda stop lambasının camı fırlar. Vapurda taciz ettiği kadın kapının ağır şekilde

⁴ Bayram'ın ilişkilerinin sağlam temeller üzerine inşa edilmemesi, park bekçisiyle kurduğu iyi ilişkisinin de tutarsız olmasına yol açar. Arabasına zarar gelmesin diye kuralları ihlal eden Bayram, bekçinin ikazıyla bir anda tavır değiştirir. Sergilediği olumsuz tavır arabasının yıldızının çalınmasıyla hiddetlenerek devam eder.

çizilmesine neden olur. Susturucusu ezilir. Bir kamyonun yanından geçerken gelen taş camı çatlatır. Manen bağıllığı maddi kıstaslara indirgeyen Bayram'ın, kayıplardan sonra arabasına olan bağıllığı sarsılır:

"Kız, yoksa sen pazartesi doğumlu musun, orospu? Yabut, cuma? Hattın ucundan cumaları çıkanlardan mısın yoksa? Bilmez miyim? O cuma arabaları, pazartesi arabalarından daha beterdir. Daha baştansavma. Biz cumaları hiçbir vidayı doğru diirüst sıkıştırmayız. Hiçbir somunu yeterince bükmeyiz. Hep baştansavma. Yeter ki o şasiler, o tekerler, o dingiller, direksiyonlar, lambalar çabuk çabuk defolup gitsin önümüzden. Hafta sonu, adamın can şurasına gelir. Müinib Camisi'ndeki namazı kaçırmak da var. Bizimkilerle tokalaşacağız. Sorgu sual edeceğiz. Dertleşeceğiz. Kim takar tekeri, kim ipler şasiyi? Hatta cumaları kıyılan nikâhlara, yani, işte parçaları birbirleriyle başgöz etmeye fukara evlenmesi derdik biz. Boşuna mı derdik? Öyle alelacele bir başgöz etme... Duası eksik, nasihati kısa. Tanıklarsa eh, tanıklıktan gel artık. Hat ucunda araba denetimi yapanlar bizden daha dayanıklı olacak değiller ya? Kızları süslenmiş, onları bekler bir yandan... Artık, tamam, der geçirirler. Tamam der, geçirirler... Bi cam durup dururken niye fırlayıp gitsin yoksa? Niye başını alıp gitsin! Kız orospu, sen bir cuma otosusun ve ben yandım!..." (Ağaoğlu, 2006: 113)

Almanya'ya döndüğünde Balkız'ı boşayacağını, başından defedeceğini, zaten aklının yeni çıkacak pambelerde olduğunu söyler. Ama Almanya'ya dönmeden yaptığı ciddi kazayla Mercedes külüstür haline gelir. Böylece Bayram'ın bütün kurguları altüst olur.

Geride Kalanlar

Bayram, Almanya'ya gidebilmek uğruna sevdiği Kezban, arkadaşı İbrahim ve kendisini büyüten Raşit Amca'sını geride bırakır. Üçünü de önce umutlandırır; fakat zaman geçtikçe geride kalanlar aldatıldıklarını anlayarak Bayram'a bağladıkları ümitlerini yitirirler. Özellikle Kezban ve İbrahim, Bayram'a karşı sitemkârdır. Köyde Bayram'la adı çıkan Kezban, sevdiği adamın ardından Ankara'ya gider. Kadının çabalarına rağmen Bayram, Kezban'la evlenmeye yanaşmaz. Kezban'ın onu yolundan alıkoyacağını düşünür, sevdiğini söylediği kıza olan hesabını bir simide dek indirir. Kezban'la evlenmek için hem efendi hem de kendinin efendisi olması gerektiğini söyler. Bunun yolu da taksi almaktan geçmektedir. Köyde ilk taksiyi gördüğünde olduğu gibi –siyasetçinin Mavi Ford'uyla köye ilk girdiği gün arabayı görebilmek için Kezban'ı devirip koluna basar– taksisini almak için Almanya'ya giderek Kezban'ı ikinci kez çiğner. Bayram aslında kime sevdalı olduğunu dahi bilmemektedir. Sürekli "Ben bir taksiye mi sevdalıydım? Bu şarkıya mı, bu şarkıyı çağıran karının sesine mi? Kezban'a mı yoksa?" (Ağaoğlu, 2006: 127) şeklinde kendini sorgular.

Anlatı boyunca Bayram için farklı kutupları temsil eden iki simge vardır. Bunlar bal rengi Mercedes ile yol boyunca çalan; Bayram ve Kezban arasındaki iletişimi sağlayan inorganik bağ niteliğindeki "Fikrimin İnce Gülü" parçasıdır

(Eronat, 2005: 95). Mercedes maddi kazanımların tarafıyken *Fikrimin İnce Güllü* duyguların –daha çok Kezban'ın– ifade bulmuş halidir:

“76 Mercedes’lerin bir de şeker renklileri olacaktı... Kezban beni onun içinde görse, iyice ateşlenir. Hoş, şimdi bunun içinde görüncü, “Ben boşuna kaptırmadım gönlümü bu Bayram’a. Boşuna beklemedim” diyecektir. Düşündüğümde yığıt çıktı. Helal olsun yaptıkları... Balıkçı malıççı laf. Yaşar dönerken onunla niye bu plâğı yollasın yoksa bana? “Dıydum ki unutmıştın / Gözlerimin rengini...” diye sitemler döktürsün. Plâğın içine bir de pusula kondurmuş. “Ben artık Beyşehir’in gölünde balık avlayan adamın birine yedek parça olmuşum... Sen anca bu dilden anladığından, böyle diyorum. Arayacaksın da sakın arama artık diyorum...” (Ağaoğlu, 2006: 78)

İki kutup arasında gidip gelen Bayram, anlatı boyunca tercihini Mercedes'ten yana kullanır. Kezban'la evlilik fikrine çok yaklaştığı anda bile evlilikle gelen sorumluluklar üzerine kafa yorar. Ev tutması gerektiğini, iki boğaz olacaklarını düşünür. Evlilik, yeni çıkacak Mercedes'lerden almasını zorlaştıracaktır. Sonrasında evliliği maddi kazanca dönüştürerek evlendiği kadının hazır elbise, oyuncak veya bisküvi fabrikasında çalıştığını varsayar. Çocuk zammına rağmen Kezban'ın sürekli doğuracağı ve hamileyken çalışamayacağı fikriyle evlilikten yeniden vazgeçer.

Bayram, Almanya ile Alman malının Türkiye ve yerli malına üstünlüğüne inandığından şeyler arasında kıyas yaparak daima Batı'yı tercih eder. Arabasını, yurdunda herhangi bir ustaya teslim etmeyeceğini söyleyen anlatı kişisi vapurda karşılaştığı Ayfer adlı kadını İmpala veya Chrysler'a kurulmuş giden artistlere benzeterek Avrupalı bulduğundan tamamen yerli görüp küçümsediği Kezban'a üstün tutar. Sevdığı kadına simit ısmarlamaktan aciz Bayram, Ayfer'i arabasına davet eder, çay söyler. Maddi kazanımlarıyla kadının gözünü boyamaya çalışır. Her ne kadar küçük görse de sevdiğini söylediği Kezban'ı çağrıştıran *Fikrimin İnce Güllü*'nü Ayfer'in anlamayacağını düşünür, farklı parça açar. Bayram, Mercedes'ine güvenerek kadına istediğini yapabileceğine inanırken, Ayfer önüne her zaman Mercedes'li kısmet çıkmayacağını düşünmektedir. Çevresi ve eski sevgilisine inat böyle bir arabaya kurulup fayans döşeli mutfak, buzdolabı, fırını, renkli televizyonu, baştan ayağa seramikli banyosu, duvardan duvara salonuyla kendisini maddi anlamda tatmin edecek, sevginin ikinci planda olduğu meta temelli bir evliliğin hayalini kurar. Bayram'ın ağzını boynunda, ellerini göğüslerinde bulan kadın, hayallerinin çöküşüyle arabanın kapısını açıp hızla iter ve kapı çizilir. Öncesinde de birkaç kaza atlatıp zarar gören arabanın başına gelenler Kezban'ın “Taksinden çıksın e mi?” (Ağaoğlu, 2006: 135) bedduasını hatırlatır.

Bayram'ın çıkara dayalı hayat felsefesi, geride bıraktığı arkadaşı İbrahim'de belirginleşir. Başkarakter, ihanetin getirdiği suçluluk duygusunu hafifletmek için İbrahim'in cıızlığıyla Almanya'da iş göremeyeceğini söyler. Gitse bile işe yaramaması sebebiyle iki günde geri dönecek bir adamın rüşvet vererek sağlık raporunu çürük çıkarmasının yanlış olmadığını düşünür. Böylece Bayram, İbrahim'i rezil olmaktan kurtaran kahraman olur. Arkadaşının yatıp kalkıp ona

dua etmesi gerekmektedir. Hem babasının davar ve tarlaları varken İbrahim'in yurt dışına çıkıp düzenini bozması anlamsızdır. Almanya'ya gitmek, çoktan parasını kaptırdığı tarla dışında varlığı olmayan Bayram'ın hakkıdır.

Bayram, yolun sonunda Kezban ve İbrahim'e ihanetinin bedelini yalnız kalarak öder. Arkadaşının kendisini kandırıp Almanya'ya gittiğini öğrenen İbrahim, başta Kezban olmak üzere bütün köylüye Bayram'ın ihanetini anlatır; ona en büyük cezayı verir. Sevdiği adamdan ümidini kesen Kezban bir balıkçıyla evlenir. Artık Bayram'ın ne yemekle gönlünü alabileceği arkadaşı ne de onunla evlenecek sevdiği vardır:

“Bayram'ın insanî özelliklerini kademeli bir biçimde yitirmesinin de tarihi olan araba sahibi olma süreci, benliğini o denli etkisi altına almıştır ki, o, kendisini bu yoldan ayıracak olan her engeli, en gaddar biçimde etkisizleştirmekte tereddüt etmez. En yakın akrabalarını, kendisini seven kız, kendisine büyük emek vermiş kimseleri, iş arkadaşlarını, işverenini, askerlik arkadaşını vs. bu hedef uğruna bir bir harcar. Ancak Mercedes'e kavuştuğunda, çevresinde bu 'başarı'sını takdir edecek ya da kendisine itibar edecek tek kişi kalmamıştır.” (Uğurlu, 2009: 1443-4)

Bayram, kendisini büyüten Raşit Amca'sı ve büyüdüğü evdeki herkesin, hatta tüm köylünün ardından nankör dediğini düşünür. “[Ç]ulsuz hallerinde ona babalık eden amucasını da, ona analık eden yengesini de yüzüstü bırakıp giden bir deloğlan"dır (Ağaoğlu, 2006: 167). Kaçarak gittiği köyüne arabayla geri dönerek Kezban ve İbrahim'e olduğu gibi kan bağı olan herkese kendini affettireceğini düşünmektedir. Oysa arabasına zarar gelmesin, parası eksilmesin diye yetişmesinde büyük emeği olan amcasına küçük bir hediye almaktan dahi acizdir. Mercedes'yle bir bey olduğunu kanıtlamak için amcasını görmeye giden Bayram, onun öldüğünü duyduğunda son umudunu da tüketir. Külüstür haline gelmiş arabasıyla hayallerini gerçekleştirememiş olmanın ezikliği içinde nereye gideceğini bilemez bir durumda kalır.

Sonuç

74 model bal rengi Mercedes ve Franz Lehar gömleği ile Avrupalı zengin görünüme bürünen Bayram, kendisini herkesten üstün sanarak çıktığı yolculukta adım adım sona yaklaşır. Meta kültürün kölelerinden biri haline dönüşen ve maddi kazanımları insani kazanımların önüne koyan diğer insanlar gibi sahip olduğu ekonomik gücü kaybettiği anda çöker. Bayram'ın Almanya'ya gidiş amacı hâlihazırdaki konumuyla kendini güvensiz hissettiği toplumda saygıdeğer bir bey olmasını sağlayacak maddi kazanımlara kolay yoldan ulaşmaktır. Memleketine dönme sebebi ise köylüsüne, arabasını, Avrupa marka gömlekli bedenini göstermek, zengin ve güçlü olduğunu hissettirmektir. Hiçbir zaman suçlarını açıkça kabul etmese de içten içe duyduğu vicdan azabıyla zengin olmak için ezip geçtiği insanlara kendisini böyle affettirmeyi düşünmektedir. Onun zırlı arabasıdır. Arabasına sığındıkça her şeye ve herkese yabancılaşarak yalnız kalır. Anlatının başındaki çatışma düzeyi romanın sonunda had safhaya ulaşır. *Fikrimin İnce Güli'nün* Bayram'ı,

yabancı ülkeye göç etmiş köylüleri gibi kapitalist toplumun küçük hesapları içinde boğulan bir anti karakterdir. Söz konusu anlatı kişilerinin, arabanın insandan üstün tutulduğu bir köy ortamında başlayan patolojik eğilimleri göç edilen büyük şehir ve ülkede had safhaya ulaşır. Dil, din, ahlaki değer, gelenek uyumsuzlukları kaynaklı kültür sorunları ve ağır çalışma koşulları sebebiyle kendileri ve çevrelerine yabancılaşan anlatı kişileri hâlihazırda kopuk oldukları etik ilkelerden tamamen uzaklaşarak insani yönlerini yitirirler. Yitirilen insani değerlerin yerini metalar almaya başladıkça tam anlamıyla yozlaşan kültür, deforme olan maddi kazanımların telafisi sürecinde etkisiz hale gelerek Anlatı kişilerinin hayal kırıklığına uğramalarına sebep olur. Bu sebeple meta kültür temelinde inşa edilen dayanaksız hayatların sarsılması ve yıkılması çok kolaydır. Çünkü Bayram ve onun gibiler maddi anlamda kazanamadığı an yok olacaktır.

Kaynakça

- Adler, Alfred (2012). *İnsan Tabiatını Tanıma*. (Çev. Hasan İlhan). İstanbul: Sayfa Yayınları.
- Ağaoglu, Adalet (2006). *Fikrimin İnce Gülü*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Anık, Mehmet (2012). “Türk Sinemasında Yurtdışına Göç Olgusu”. Türk Sinemasında Sosyal Meseleler içinde. Ed. Ensar Yılmaz. İstanbul: Başka Yerler Yayınları: 31-59.
- Atlı, Ferda (2012). “Edebi Metnin ve Yaratıcılığın Kaynağına Ulaşan Yol: Psikanalitik Edebiyat Eleştirisi”. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 7/3 Summer 2012: 257-73.
- Çavdarıcı, Mustafa (2002). *Türkiye’de Sosyal Değerlerin Aşınması ve Kültür Sömürgeciliği*. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Eronat, Kamuran (2005). “Adalet Ağaoglu’nun ‘Fikrimin İnce Gülü’ Adlı Romanının İncelenmesi”. *Belleten-I*: 93-106.
- Koçak, Yüksel ve Elvan Terzi (2012). “Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri”. *KAÜ-İİBF Dergisi*, Cilt 3, Sayı 3: 163-84.
- Marshall, Gordon (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürçü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Peköz, Mustafa (2012). *Küresel Kapitalizm ve Göçmenlik*. İstanbul: Karakoyun Yayınları.
- Sirkeci, İbrahim (2012). “Transnasyonal Mobilite ve Çatışma”. *Migration Letters*, Volume: 9, No: 4: 353-63.
- Şahin, Kemal (2011). “Kültürel Yozlaşmaya Neden Olan Bir Unsur Olarak Televizyon”. *Kırkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1: 243-77.
- Tilbe, Ali (2015). “Göç/Göçer Yazını İncelemelerinde Çatışma ve Göç Kültürü Modeli”. *Turkish Migration Conference 2015 Selected Proceedings*. London: Transnational Press London: 458-66.
- Uğurlu, Seyit Battal (2009). “Otomobil ve Benlik: Türk Edebiyatında Araba Olgusu”. *Turkish Studies - International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 4 /1-II Winter 2009: 1427-62.

Veblen, Thorstein (2014). *Aylak Sınıfın Teorisi*. (Çev. Enver Günsel). Ankara: Tutku Yayınevi.

A Migration Novel by Adalet Ağaoğlu: Fikrimin İnce Gülü

Abstract

Migration, a powerful force in societies, is among the topics of literature which is also a part of human life. One of the literary works mentioning migration is *Fikrimin İnce Gülü*, Adalet Ağaoğlu's second book. It is possible that the migration can be examined based person as "who go abroad", "turning back" and "survivor" in the text. In the light of text-based inspection method, historical and sociological approaches people-oriented disclosed social, political, psychological and economic conflict is based on only the work, generalization is not done. The transforming family structure, continuity issue of relations with the dormitory, the hardships of the working conditions, discrepancies originated from culture, language, religion, alienation which leads to isolation and the problems in return are discourse in the process that based on people's expectations and disappointments. The characters that trapped between two different cultures, refuge on consumer goods, exhibit behaviours that lead to cultural degeneration to adapt to economic and social order of meta culture. The conflict and migration culture model will prevail in order to examine migration movements in *Fikrimin İnce Gülü*. In the context of this model, the conflicts of characters in the process of migration to Germany will reveal taking into consideration the difficulties and disagreements to be effective.

Keywords: Migration; Mercedes; cultural degeneration; alienation; meta culture; conflict.